

VƯỜN QUỐC GIA PHONG NHA - KÊ BÀNG VỚI CÔNG TÁC NGHIÊN CỨU KHOA HỌC CÔNG NGHỆ PHỤC VỤ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN

TRẦN THỊ HỒNG DUYÊN

Trung tâm Ứng dụng và Thống kê KH&CN tỉnh Quảng Bình

Nằm ở miền Trung Việt Nam, trong hệ sinh thái Bắc Trường Sơn, Di sản Thiên nhiên thế giới Vườn quốc gia (VQG) Phong Nha - Kẻ Bàng không chỉ là khu vực có kiến tạo karst cổ nhất và lớn nhất châu Á mang trong mình nhiều bằng chứng về các giai đoạn lịch sử hình thành về địa chất của vỏ trái đất với cảnh quan thiên nhiên kỳ vĩ mà còn là khu vực chứa đựng những giá trị nổi bật toàn cầu về hệ sinh thái và đa dạng sinh học. Những giá trị đa dạng sinh học cũng như những giá trị tiềm ẩn của VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã trở thành những tài liệu quý báu cho công tác nghiên cứu khoa học đồng thời rất có giá trị cho công tác bảo tồn thiên nhiên, phát triển kinh tế - xã hội.

Trong những năm qua, công tác nghiên cứu khoa học tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã đạt được những thành quả ý nghĩa, từng bước thử nghiệm và ứng dụng công nghệ trong quản lý tài nguyên. Ban Quản lý (BQL) Vườn đã chủ trì và tham gia thực hiện hàng chục đề tài nghiên cứu cấp bộ, cấp tỉnh và cấp cơ sở; xuất bản nhiều ấn phẩm sách và bài báo có giá trị được đăng trên các tạp chí khoa học chuyên ngành uy tín trong nước và quốc tế.

Nhóm nghiên cứu của BQL VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã tham gia đề xuất nhiều đề tài nghiên cứu khoa học cấp tỉnh, đặc biệt phong trào phát huy sáng kiến cải tiến kỹ thuật, đẩy mạnh thi đua lao động sáng tạo, ứng dụng tiến bộ kỹ thuật và công nghệ vào hoạt động sản

xuất phục vụ bảo tồn và phát huy các giá trị di sản, bảo vệ tài nguyên môi trường. Ứng dụng công nghệ GIS và viễn thám là một lĩnh vực công nghệ cao rất có hiệu quả trong nhiều lĩnh, đặc biệt là xây dựng và cung cấp hạ tầng thông tin không gian khách quan, đầy đủ, chính xác, kịp thời trong việc giám sát tài nguyên thiên nhiên và môi trường. Trước đó, tại Hội thi Sáng tạo Kỹ thuật tỉnh Quảng Bình lần thứ VI (2015-2016), nhóm nghiên cứu của BQL VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã đạt được giải ba với giải pháp “Atlas điện tử Phong Nha - Kẻ Bàng” và được Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam tặng Bằng lao động sáng tạo năm 2016. Hiện nay, BQL VQG đã hoàn chỉnh các lớp chuyên đề bản đồ số như thảm, động, thực vật, thủy văn, văn hóa - xã hội, các loài nguy cấp, các loài xâm hại, nhiệt và mưa, địa chất, địa hình. Đồng thời, tiếp tục xây dựng các công cụ tra cứu loài, giám sát tài nguyên.

Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng là nơi hội tụ của nhiều loài động, thực vật quý hiếm cùng với những đặc trưng về địa chất, địa mạo và đa dạng sinh học. Đặc biệt, ở Phong Nha - Kẻ Bàng còn tồn tại kiểu rừng kín thường xanh nhiệt đới trên núi đá vôi, trong đó có quần thể bách xanh được xác định là loài mới, đặc hữu trên núi đá vôi và được coi là kiểu rừng duy nhất trên thế giới. Những ghi nhận ban đầu của các nhà khoa học cho thấy, quần thể bách xanh núi đá ở Phong Nha - Kẻ Bàng phân bố trên diện tích hơn 5.000 ha, trong đó có hơn 2.000

Cây bách xanh núi đá ở VQG Phong Nha - Kẻ Bàng

Ảnh: Vườn Quốc gia PN-KB

ha phân bố dày với khoảng 600 cây/ha. Chúng sinh sống trên đỉnh những khối núi đá vôi cao từ 700 - 1.000m. Đặc biệt, quần thể bách xanh này có độ tuổi trên 500 năm, chiều cao hơn 30m, đường kính nhiều cây lên đến 2m.

Trên cơ sở đó, VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã triển khai thực hiện nhiệm vụ KH&CN: “Nghiên cứu sinh thái và phân bố thể loài bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng”. Mục tiêu hướng đến của nhiệm vụ là nghiên cứu đặc điểm sinh thái và hiện trạng phân bố của loài bách xanh đá được xác định trong phạm vi VQG Phong Nha - Kẻ Bàng và bảo tồn nhằm hạn chế tối đa các nguy cơ đe dọa lên quần thể và loài. Trong đó, nhiệm vụ tiến hành nghiên cứu hiện trạng quần thể loài bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng được xác định về quy mô, phạm vi, điều kiện tự nhiên; Nghiên

cứu về đặc điểm sinh học và sinh thái cơ bản của loài bách xanh đá nhằm nắm bắt các đặc tính của loài; Các yếu tố gây suy thoái quần thể loài được đánh giá qua đó có biện pháp can thiệp hiệu quả; Áp dụng công nghệ GIS và RS để xây dựng hệ thống quản lý nhằm nâng cao hiệu quả trong bảo tồn loài.

Với quần thể bách xanh núi đá lớn chưa từng thấy này là tài sản vô giá không chỉ của VQG Phong Nha - Kẻ Bàng mà còn của thế giới. Hiện quần thể bách xanh đang được bảo vệ nghiêm ngặt với mục tiêu xây dựng cơ sở dữ liệu khoa học về đặc tính sinh thái, trữ lượng, vùng phân bố.

Hiện nay, tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng, sự xâm nhập của các loài ngoại lai gây hại đang tiềm ẩn nguy cơ gây ảnh hưởng trực tiếp cho hệ sinh thái rừng và hệ sinh thái nông nghiệp của

Vườn. Việc xây dựng một hệ thống cơ sở dữ liệu về các loài ngoại lai xâm hại phục vụ công tác theo dõi, giám sát sự lây lan, sinh trưởng và phát triển của các loài này trong tự nhiên là một yêu cầu cấp thiết. Sự xâm thực của bìm bôi hoa vàng là một minh chứng và thật đáng báo động, trong một thời gian ngắn loại sinh vật ngoại lai này sẽ làm mất đi tính đa dạng sinh học của hệ sinh thái tự nhiên; do đó việc diệt trừ bìm bôi là yêu cầu hết sức cấp thiết.

Loài cây bìm bôi hoa vàng có sức sống cao, lây lan nhanh và thường bao trùm lên tất cả các loài thực vật khác, gây khó khăn cho quá trình quang hợp, phát triển của cây chủ. Tại vùng lõi VQG Phong Nha - Kẻ Bàng, bìm bôi hoa vàng phát triển mạnh ở nhiều nơi trong đó có khu vực đường Hồ Chí Minh nhánh Tây, đường 20-Quyết Thắng. Đặc biệt, ở xã Thượng Trạch, huyện Bố Trạch, bìm bôi hoa vàng phát triển rất mạnh với diện tích lên đến hàng chục ha... Cùng với bìm bôi hoa vàng, kết quả điều tra, nghiên cứu, các nhà khoa học còn xác định thêm 13 loài sinh vật ngoại lai khác, có nguy cơ xâm hại, gây ảnh hưởng đến hệ sinh thái, đa dạng sinh học và sản xuất nông nghiệp tại khu vực VQG Phong Nha - Kẻ Bàng. Chính vì vậy, việc thử nghiệm diệt trừ và đi đến diệt trừ hoặc hạn chế sự xâm hại của sinh vật ngoại lai ở VQG Phong Nha - Kẻ Bàng là rất cần thiết nhằm bảo tồn sự đa dạng sinh học ở Vườn.

Những năm qua, nhờ đẩy mạnh công tác bảo vệ nghiêm ngặt động vật hoang dã, nhất là các loài linh trưởng quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng nên số lượng cá thể linh trưởng tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã được tăng lên. Đó cũng là minh chứng rõ nhất về hiệu quả trong công tác cứu hộ và bảo tồn động vật ở VQG Phong Nha - Kẻ Bàng trở thành hình mẫu điển hình về đa dạng sinh học của vùng sinh thái dãy Trường Sơn. Ban quản lý Vườn đã thực hiện có hiệu quả chương trình nhân giống các

loài cây bản địa quý hiếm, và cứu hộ động vật hoang dã. Đặc biệt là đẩy mạnh tuyên truyền bảo vệ các loài động vật nguy cấp, quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng tại 104 thôn/bản trên địa bàn các xã vùng đệm với hàng ngàn lượt người tham gia, tỷ lệ cứu hộ thành công đạt trên 92%, trong đó, có nhiều loài nguy cấp, quý hiếm, như: tê tê, vượn siki, voọc Hà Tĩnh, chà vá chân nâu, khỉ vàng, trăn... Qua đó đã thực sự tạo ra được một môi trường sinh cảnh sống an toàn cho các loài động vật hoang dã cư ngụ và phát triển.

Có thể nói, với chức năng nhiệm vụ là quản lý, bảo vệ, phát triển rừng đặc dụng; bảo tồn, phát huy các giá trị về thiên nhiên, mẫu chuẩn hệ sinh thái, đa dạng sinh học, nguồn gen sinh vật, di tích lịch sử, văn hoá, cảnh quan của Di sản Thiên nhiên thế giới VQG Phong Nha - Kẻ Bàng, thời gian qua, BQL VQG Phong Nha - Kẻ Bàng đã nỗ lực trong công tác nghiên cứu khoa học công nghệ phục vụ bảo tồn phát huy giá trị của di sản, đóng góp tích cực vào công cuộc phát triển kinh tế - xã hội của địa phương và khu vực.

Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng là di sản thiên nhiên mà tạo hóa đã ban tặng cho tỉnh Quảng Bình. Nơi đây chứa đựng nhiều cảnh quan hùng vĩ, sự đa dạng của hệ động, thực vật cũng như các bằng chứng về quá trình kiến tạo, phát triển của thạch quyển qua hàng trăm triệu năm. Phát huy kết quả đạt được, trong thời gian tới, BQL VQG Phong Nha - Kẻ Bàng sẽ phấn đấu tiếp tục làm tốt hơn nữa công tác quản lý bảo vệ rừng, bảo tồn nguyên vẹn các giá trị ngoại hạng nổi bật toàn cầu về địa mạo địa chất, đa dạng sinh học. Đồng thời phối hợp các sở, ngành liên quan đẩy mạnh xúc tiến đầu tư, đa dạng hóa các sản phẩm du lịch, từng bước phát huy có hiệu quả các giá trị của di sản thiên nhiên thế giới, góp phần thúc đẩy kinh tế - xã hội của tỉnh nhà ngày càng phát triển ■